

ปัญหาและแนวคิดทางกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 Legal Problems and Concepts affecting Constitutional Court Decision No. 6/2021

ธนเสฏฐ์ ภิรมย์เอี่ยม*

Dhanaset Piromeiam

■ บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญบัญญัติเหตุที่สมาชิกภาพของสมาชิกผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงไว้หลายประการด้วยกัน ไม่ว่าเหตุอันเนื่องมาจากขาดคุณสมบัติ มีลักษณะต้องห้าม และการกระทำความต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 วินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเหตุมีลักษณะต้องห้ามโดยอ้างหลักอำนาจอธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นที่ยุติว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ หมายถึง คำพิพากษาของศาลไทยเท่านั้น ไม่รวมถึงคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า หลักการยอมรับคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลในต่างประเทศ ซึ่งเป็นหลักที่นานาประเทศนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งประเทศที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง และประเทศที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้ รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งหากศาลต้องการยกหลักการยอมรับคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลต่างประเทศขึ้นวินิจฉัยและมีการดำเนินการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งสำเนาคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นหลักฐานในคดีก็ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นความสามารถของศาล ซึ่งหากมีการดำเนินการแล้วอาจได้ผลคำวินิจฉัย

* พันตำรวจเอก ดร.รองผู้บังคับการสำนักการศึกษาและประกันคุณภาพ กองบัญชาการศึกษา

Police Colonel Dr., Deputy Commander, Office of Education and Quality Assurance, Police Education Bureau.

Received: 21 June 2024 Revised: 1 April 2025 Accepted: 1 April 2025

ที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นคำพิพากษานั้นถึงที่สุดของศาลต่างประเทศลงโทษผู้ถูกร้องจำคุก 4 ปีในความผิดฐานมีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับการนำเข้าเฮโรอีนในปริมาณเพื่อการค้าเข้าไปยังออสเตรเลียและเป็นความผิดตามกฎหมายไทย แต่ความผิดที่เกิดขึ้นในประเทศไทยไม่มีหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายหน่วยงานใดดำเนินการสอบสวนหรือไต่สวนดำเนินคดี จึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 73 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2558 ข้อ 17

คำสำคัญ : คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ, กระบวนการตรวจสอบ, สมาชิกภาพ, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

■ Abstract

The Constitution sets forth several grounds of termination of membership of the House of Representatives. In this connection, membership may terminate on the ground of lack of qualifications, prohibitions and prohibited conduct of a member of the House of Representatives. The Constitutional Court, in its decision No. 6/2564, has ruled on termination of membership of the House of Representatives on the ground of prohibitions and primarily based its decision on the principle of sovereignty, as to which termination on the

ground of “having been convicted by a final judgment” has been found to be limited to conviction by a judgment of a Thai court only without being extended to a judgment of any foreign court. This research finds that the legal principle under which final judgments of foreign courts are recognised has been well received both in jurisdictions whose provisions of law give direct recognition to such principle and in jurisdictions where there is no such direct provision of law, including the Thai jurisdiction. In effect, in the case which has led to the above-mentioned decision of the Constitutional Court, possible invocation of the principle of recognition of final judgments of foreign courts and necessary steps in conducting inquiries and collecting evidence with a view to obtaining an official copy of the decision of the foreign court were, in no wise, beyond the competence and capability of the Constitutional Court. If the Court had pursued such path, the Court would indeed have reached a completely different decision. In effect, the act for which the foreign court sentenced the respondent to imprisonment for a term of 4 years in the charge of involvement in the importation of an amount of heroin into Australia for trade also constituted an offence in Thai law. However, no law-enforcing agency in Thailand carried out inquiries and investigation in relation to this case. It is, therefore, recommended that section 73 of the Organic

Act on Procedures of the Constitutional Court, B.E. 2561 (2018) and Clause 17 of the Ministerial Regulation Organising the Office of the Permanent Secretary of the Ministry of Foreign Affairs, B.E. 2558 (2015) be amended.

Keywords: Constitutional Court Decision, Examination process, Membership, Members of the House of Representatives

■ บทนำ

การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มีสาเหตุมาจากหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเหตุอันเนื่องมาจากขาดคุณสมบัติ มีลักษณะต้องห้าม และการกระทำต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่ง “คุณสมบัติ” หมายถึง คุณลักษณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีถึงจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ส่วน “ลักษณะต้องห้าม” หมายถึง สิ่งที่ต้องห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหรือกระทำการตามที่กำหนดโดยมุ่งหมายไปที่ผลที่เหมือนกันคือเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ อันเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกลั่นกรองผู้ที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Varissara Teeratattantont, 2022, p.1) ส่วน “การกระทำต้องห้าม” (Constitutional Court decision, No. 12-13/2551 (2008)) เป็นกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีพฤติการณ์หรือการกระทำบางอย่างที่ไม่เป็นบุคคลที่ขาดคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามการเป็น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่การกระทำนั้นผิดศีลธรรมหรือเป็นผู้ไม่เหมาะสมในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คำว่า “เคยต้องคำพิพากษานันถึงที่สุด” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตีความว่า เมื่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมีการกล่าวถึงคำพิพากษา จึงต้องหมายถึงคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐหรือประเทศนั้นเท่านั้น ไม่รวมถึงคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ อีกทั้งการตรากฎหมายอาญาของแต่ละประเทศกำหนดการกระทำที่เป็นความผิด องค์ประกอบของความผิด ฐานความผิด และเงื่อนไขการลงโทษไว้แตกต่างกัน หากตีความรัฐธรรมนูญมาตรา 98 (10) ว่าเคยต้องคำพิพากษานันถึงที่สุด หมายความว่ารวมถึงคำพิพากษาของศาลต่างประเทศด้วย ก็จะมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงคำพิพากษานันถึงที่สุดในความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย และทำให้ขอบเขตการยอมรับอำนาจศาลของรัฐอื่นขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งไม่อาจกลั่นกรองหรือตรวจสอบความชอบด้วยหลักนิติธรรมของกระบวนการพิจารณาของศาลต่างประเทศ ขัดต่อหลักการต่างตอบแทนอันทำให้อำนาจอธิปไตยทางศาลของไทยถูกระทบกระเทือนอย่างมีนัยสำคัญ (Constitutional Court decision, No. 6/2021)

การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องคำพิพากษานันถึงที่สุดของศาลต่างประเทศว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐาน มีส่วนรู้เห็นเกี่ยวข้องกับ การนำเข้าเฮโรอีนในปริมาณเพื่อการค้าเข้าไปยังออสเตรเลีย ไม่มีผลทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง แต่ข้อเท็จจริง

ตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้น ศาลรัฐธรรมนูญพึงเป็นที่ยุติแล้วว่า บุคคลผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงคำพิพากษานั้นถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า ตามที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (10) เป็นความผิดระหว่างประเทศที่กำหนดให้แต่ละภาคีจะต้องนำมาใช้ซึ่งมาตรการตามที่จำเป็นเพื่อบัญญัติให้การกระทำซึ่งได้กระทำโดยเจตนาในการนำเข้าหรือส่งออก ซึ่งยาเสพติดหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทใด ๆ อันขัดต่อบทบัญญัติแห่งอนุสัญญา ค.ศ. 1961 อนุสัญญา ค.ศ. 1961 ที่ได้รับการแก้ไข หรืออนุสัญญา ค.ศ. 1971 เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในของตน (United Nations Convention against Trafficking in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1998) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดจึงเป็นความผิดตามกฎหมายสากลที่ทุกประเทศสามารถจะดำเนินคดีในประเทศของตนได้ตามทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษโดยไม่จำกัดขอบเขต ซึ่งศาลของรัฐที่ผู้กระทำความผิดมาปรากฏตัวอยู่ภายหลังจากการกระทำความผิดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาโดยไม่ต้องคำนึงถึงสัญชาติ สถานะหรือภูมิลำเนาของผู้กระทำความผิด และไม่ต้องคำนึงถึงสถานที่เกิดการกระทำความผิด เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดอาญาและเพื่อประโยชน์ร่วมกันของรัฐในอันที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมโลก รัฐทุกรัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดที่จะก่อให้เกิดความเสียหายประโยชน์ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ โดยรัฐแต่ละรัฐมีอำนาจลงโทษบุคคลที่กระทำ

ความผิดอาญาซึ่งเป็นภัยร้ายแรงต่อมนุษยชาติได้ เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้าทาส การกระทำอันเป็นโจรสลัด การค้าหญิงและเด็ก การค้ายาเสพติดให้โทษ เป็นต้น (Thatchapong Wongriantong, 2017, p. 99) และกระบวนการดำเนินการทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นต้นธารส่วนหนึ่งในกระบวนการพิจารณาการสันติภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่มีกระบวนการทางการเมือง กระบวนการทางอาญา องค์การตามรัฐธรรมนูญ หรือหน่วยงานอื่นใด ที่จะดำเนินการตรวจสอบตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น จนสิ้นกระแสความ เพื่อให้เกิดผลต่อเนื่องตามครรลองของกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมาย (enforcement) อย่างถูกต้องและเป็นธรรม อันเป็นปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญรับฟังเป็นที่ยุติแล้วว่า คำพิพากษาของศาลต่างประเทศอันถึงที่สุดนั้น ยืนยันว่าจำเลยซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กระทำความผิดตามความในมาตรา 98 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ไม่สามารถนำผลของคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมาบังคับใช้ให้มีผลโดยตรงต่อการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญใช้หลักอำนาจอธิปไตยในการวินิจฉัยเท่านั้น โดยมีได้นำหลักการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมาเป็นหลักในการวินิจฉัยด้วย

2) ศาลรัฐธรรมนูญมิได้หยิบยกหลักการกระทำต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักการบังคับใช้กฎหมายหลักความได้สัดส่วน หลักความเป็นธรรม

และการกระทำที่ผิดมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อพิสูจน์ว่าสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องนั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา 101 หรือไม่

3) ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ไม่มีการไต่สวนหรือสอบสวนดำเนินคดีอาญาต่อผู้ถูกร้องตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องนั้นสิ้นสุดลง

จากปัญหาที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นว่าเกิดช่องว่างทางกฎหมายของประเทศไทยที่ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมาย ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ไม่ต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้มีสถานะสูงในทางการเมืองมีมลทินมัวหมองมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน แม้บุคคลนั้นจะกระทำผิดกฎหมายอาญาร้ายแรงและเป็นความผิดที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เพียงเพราะการกระทำนั้นมิได้ถูกตัดสินโดยคำพิพากษาของศาลไทย ซึ่งเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่มีบทบัญญัติใดของกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับได้ จึงเกิดปัญหาข้อโต้แย้งในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรม และได้สัดส่วน

ดังนั้น เมื่อมีปัญหาสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิจัยในเรื่องปัญหาของกระบวนการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ โดยศึกษาเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 และแนวบรรทัดฐานจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ชัดเจน เป็นที่ยอมรับจากประชาชน และครอบคลุมในทุกประเด็นปัญหาทางกฎหมายซึ่งยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ในปัจจุบัน และเป็นการยกระดับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้สูงขึ้น ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเหมาะสมและชัดเจนเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักการยอมรับคำพิพากษานับถึงที่สุดของศาลในต่างประเทศ และปัญหาทางกฎหมายที่ใช้เป็นหลักในกระบวนการตรวจสอบสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อต้องคำพิพากษานับถึงที่สุดของศาลในต่างประเทศ

■ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) มุ่งเน้นการวิเคราะห์หลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลักการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ หลักกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการวินิจฉัยตัดสินตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 และปัญหาของกระบวนการตรวจสอบลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ กรณีต้องคำพิพากษานับถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามฐานความผิดที่บัญญัติไว้ โดยศึกษาและค้นคว้าจากหนังสือกฎหมาย บทความ

ทางวิชาการ งานวิจัย วารสาร คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษา และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

■ แนวคิดการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้แทนประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญหลักเกณฑ์เหล่านั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย ทฤษฎีสัญญาประชาคมของรูสโซมองว่ากฎหมายแสดงออกถึงเจตจำนงร่วมกันของปวงชน กฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติที่อยู่ในความหมายที่แสดงโดยนัยว่าตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ร่วมกันตรารขึ้น กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติจึงแสดงถึงเจตจำนงร่วมกันของปวงชนจึงมีความชอบด้วยตัวเอง ทฤษฎีนี้จึงเห็นว่ากฎหมายต่างๆ ที่จะนำมาใช้บังคับกับประชาชนนั้นผู้ตราจะต้องเป็นตัวแทนของประชาชนเท่านั้น (Kriengkrai Charoenthanavat, 2020, p. 272)

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้แทนประชาชน เป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ฝ่ายนิติบัญญัติต้องเป็นผู้ตรากฎหมายเพราะฝ่ายนิติบัญญัติเป็นตัวแทนของประชาชน จึงตรากฎหมายออกมาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ หลักเกณฑ์ที่บัญญัติขึ้นต้องมีความเป็นกลาง และมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปและใช้กับทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ เพราะจากแนวคิดที่ว่ากฎหมายมาจากเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชน หลักเกณฑ์

เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้แทนประชาชนจึงต้องนำมาใช้กับประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทย ต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น และลักษณะต้องห้าม เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นบุคคลที่มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยึดถือของสาธารณชน ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุฉ้อโกง ในการที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำความผิดจนศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อันต้องด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ และไม่สมควรให้เข้ามาใช้อำนาจในทางการเมืองอื่นอีกด้วย จึงมีแนวคิดเพื่อเป็นการมุ่งหมายป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริต หรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงจะทำการศึกษาน้ำหนักของรัฐธรรมนูญและหน้าที่ของผู้แทนประชาชน อำนาจของประชาชนในการเลือกผู้แทนพัฒนาการของการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้แทนประชาชน ประเภทและลักษณะของหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม

และเหตุผลสนับสนุนและเหตุผลคัดค้าน การกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามในรัฐธรรมนูญ

■ หน้าทีบอบรัฐและหน้าทีบอบผู้แทน ประชาชน

การที่มนุษย์ในสังคมร่วมกันจินตนาการสร้างรัฐขึ้น ก็เพื่อให้รัฐตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในสังคมนั้น สิ่งทีรัฐมีหน้าที่ต้องตอบสนองความต้องการของคนในสังคมเรียกว่า “ภาระหน้าที่ของรัฐ” ซึ่งเป็นหัวใจของรัฐทีรัฐจะต้องใช้เป็นเครื่องมือในการตอบสนองคนในสังคม เป็นที่มาของการกำหนดกฎเกณฑ์ทุกประเภทในกฎหมายมหาชน โดยรัฐแต่ละรัฐอาจกำหนดเป้าหมายไว้แตกต่างกัน ภาระหน้าที่ของรัฐจึงอาจแตกต่างกัน ภาระหน้าที่ของรัฐประกอบด้วยภาระหน้าที่ทางสังคม และภาระหน้าที่ทางกฎหมาย (Bowonsak Uwanno, 2017, p. 175)

ภาระหน้าที่ทางสังคมของรัฐ เป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมทีมีความหลากหลายทั้งในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในและความปลอดภัยของรัฐ การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสิทธิพลเมือง การจัดการศึกษาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพของความเป็นมนุษย์ออกมาโดยสมบูรณ์ตามความสามารถของแต่ละบุคคล จัดสวัสดิการสังคมและการสร้างความเป็นธรรมในสังคม พลเมืองสามารถดำรงชีวิตอยู่ในรัฐได้อย่างมีความหมายในฐานะเป็นมนุษย์ส่งเสริมและควบคุมกำกับเศรษฐกิจให้เศรษฐกิจ

เจริญเติบโตเพื่อประโยชน์ในทางภาวชากรอันเป็นแหล่งรายได้ของรัฐ และพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม การยอมรับและคุ้มครองความแตกต่างของคนในสังคมซึ่งเป็นจุดประสงค์ร่วมกันของคนในสังคม (Worajet Phakharat, 2021, pp. 114-117)

ภาระหน้าที่ทางกฎหมายของรัฐเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมด้วยการปฏิบัติภาระหน้าที่ทางสังคมของรัฐนั้นโดยใช้วิธีการวางกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายหรือภาระหน้าที่ทางนิติบัญญัติเพื่อบังคับการตามกฎหมายหรือภาระหน้าที่ทางบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย และเมื่อเกิดปัญหาพิพาทขึ้นรัฐก็ใช้วิธีการตัดสินข้อพิพาทหรือภาระหน้าที่ในการตัดสินคดี

เมื่อรัฐมีภาระหน้าที่ทางสังคมและทางกฎหมายแต่รัฐไม่มีชีวิตรัฐจึงต้องใช้คนทำแทนการทีคนคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งมาทำภาระหน้าที่บางอย่างแทนรัฐ เรียกว่า องค์กรของรัฐ องค์กรนิติบัญญัติเป็นองค์กรหนึ่งของรัฐมีภาระหน้าที่ต้องวางกฎหมายเพื่อสนองภาระหน้าที่ทางสังคมของรัฐ การเข้าสู่ตำแหน่งขององค์กรนิติบัญญัติมี 2 วิธีคือ การเข้าสู่ตำแหน่งด้วยวิธีแต่งตั้งซึ่งจะเกิดจากการปกครองระบบเผด็จการ ดังนั้นองค์กรนิติบัญญัติทีเกิดขึ้นในระบบเผด็จการจึงไม่ได้ทำหน้าที่แทนประชาชน และการเข้าสู่ตำแหน่งด้วยวิธีเลือกตั้งซึ่งจะเกิดจากการปกครองในระบบประชาธิปไตย เป็นองค์กรนิติบัญญัติทีหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชน

ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสผู้สร้างทฤษฎี “ความเป็นผู้แทนของปวงชน” โดยให้ประชาชนใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปบริหารประเทศ

แทนตน การเลือกตั้งจึงมีลักษณะเป็นการทั่วไป เพราะเป็นสิทธิของประชาชนจะไปจำกัดสิทธินั้นมิได้ เสียข้งมากสะท้อนถึงเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชน ประชาชนแต่ละคนเป็นเจ้าของในหนึ่งส่วนของอำนาจอธิปไตย ดังนั้นเมื่อประชาชนแต่ละคนมอบส่วนหนึ่งของตนแต่ละคนมาร่วมกันโดยสัญญาประชาคมส่วนต่างๆ เหล่านี้มาประกอบรวมกันเข้าเป็นอำนาจอธิปไตย อำนาจอธิปไตยจึงเป็นของปวงชน และประชาชนจึงสามารถเรียกอำนาจอธิปไตยคืนจากผู้แทนโดยการถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ (Kriengkrai Charoenthanavat, 2020, p. 98) ดังนั้นหน้าที่ของผู้แทนประชาชนคือ ทำหน้าที่แทนประชาชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน

■ แนวคิดว่าด้วยการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ

อำนาจอธิปไตยในการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ รัฐทุกรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองรัฐอื่นไม่อาจก้าวล่วงได้ แต่มีแนวคิดว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศดังต่อไปนี้

• หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติตอบแทนระหว่างกัน (Doctrine of Reciprocity)

หลักการนี้เป็นหลักการพื้นฐานของการยอมลดอำนาจอธิปไตยของรัฐ เพื่อยอมรับอำนาจของรัฐอื่น แต่ในขณะเดียวกันก็คาดหวังที่จะให้อีกรัฐหนึ่งนั้นปฏิบัติกลับมาเช่นเดียวกันด้วย กล่าวคือ รัฐที่รับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ย่อมคาดหวังให้รัฐ

ของศาลที่ได้ทำคำพิพากษาปฏิบัติตอบแทนกลับมาเช่นเดียวกัน โดยต่างต้องยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของกันและกัน ในลักษณะที่เหมือนกันและเท่าเทียมกัน โดยการยอมรับดังกล่าวเป็นการยอมรับตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศโดยสมัครใจของประเทศ มิใช่การยอมรับเพราะหน้าที่หรือพันธกรณีระหว่างประเทศ (Shayanit Vishchuprapha, 2023, p. 196)

• หลักแห่งพันธกรณี (Doctrine of Obligation)

หลักการนี้ใจความสำคัญ คือ เมื่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลยวินิจฉัยตัดสินคดีโดยกำหนดจำนวนเงินเพื่อให้ชำระหนี้แก่โจทก์หรือกำหนดหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการที่จำเลยจะต้องชำระหนี้ไว้อย่างไร คำพิพากษาของศาลที่กำหนดหน้าที่หรือภาระหนี้ให้แก่ตัวจำเลยเช่นนั้นย่อมเป็นพันธะทางกฎหมายที่ศาลของประเทศอื่นต้องมีความผูกพันที่จะบังคับตามหนี้แห่งคำพิพากษานั้นด้วย และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าคำพิพากษานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ต้องปฏิบัติตามไม่ว่าศาลที่ตัดสินจะเป็นศาลของประเทศใด ทั้งนี้ การนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาใช้บังคับในประเทศอื่นจะต้องนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาฟ้องขอให้ศาลในอีกประเทศหนึ่งยอมรับและบังคับให้โดยถือว่าคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นมูลคดี เพื่อเรียกร้องหนี้แห่งคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ (Shayanit Vishchuprapha, 2023, p. 197)

• หลักอภัยภัยไมตรีระหว่างประเทศ (Doctrine of Comity)

หลักอภัยภัยไมตรีระหว่างประเทศ เป็นหลักที่สืบเนื่องมาจากการที่รัฐหนึ่งต้องการที่จะ

อำนวยความสะดวกในเรื่องกระบวนการพิจารณาคดีแก่รัฐอธิปไตยอื่น และได้ถูกนำมาเป็นแนวทางในการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ โดยหลักอรรถศาสตร์ระหว่างประเทศนี้มีบทบาทในประเทศที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และเป็นแนวคิดที่มาจากศาลของประเทศอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 จากการที่ศาลในขณะนั้นเกรงว่าหากประเทศอังกฤษไม่ยอมรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศศาลของประเทศอื่นก็จะไม่รับรองและบังคับตามคำพิพากษาของประเทศอังกฤษเช่นกัน (Anan Chaynuk, 2013, p. 31)

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ต่อมาประเทศไทยเป็นสมาชิกที่ประชุมแห่งกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล อันมีอนุสัญญาเกี่ยวกับการยอมรับและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องตระหนักถึงการจัดทำบทบัญญัติใช้บังคับในเรื่องดังกล่าว

■ อำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักร การวินิจฉัยคดี

อำนาจอธิปไตยในการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ รัฐทุกรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองรัฐอื่นไม่อาจก้าวล่วงได้จึงเกิดปัญหาว่า การที่ศาลของรัฐหนึ่งยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลอีกรัฐหนึ่งนั้นเป็นการที่รัฐสูญเสียอำนาจอธิปไตยทางศาลหรือไม่ หากพิจารณาอำนาจอธิปไตยตามรูปแบบดั้งเดิมย่อมเห็นว่า การยอมรับ

และบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นการเสียอำนาจอธิปไตย แต่หากยึดตามแนวความคิดสมัยใหม่ที่หลายประเทศให้การยอมรับจนกลายเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศ จะเห็นว่าอำนาจอธิปไตยไม่ได้มีความเคร่งครัดหรือเด็ดขาดเช่นเดิม ทั้งยังมีหลักทางกฎหมายระหว่างประเทศที่ให้การสนับสนุนการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นหลักอรรถศาสตร์ระหว่างประเทศและหลักอรรถที่ถ้อยปฏิบัติตอบแทนระหว่างกัน หลักแห่งพันธกรณีหลักความเป็นที่สุดและเสร็จเด็ดขาดของคำพิพากษา ซึ่งอำนาจอธิปไตยทางศาลสามารถสละได้ในบางกรณี หรือกล่าวได้ว่ารัฐต้องรักษาไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยซึ่งมีอยู่ยกเว้นได้ เช่น การบังคับตามคำพิพากษาจะขัดต่อนโยบายสาธารณะหรือการที่มีบทลงโทษเกี่ยวข้องกับโทษในทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงและให้ประเทศไทยมีกฎหมายบังคับใช้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันแต่อำนาจอธิปไตยของรัฐด้านการวินิจฉัยคดีมีปัญหาที่ทำให้การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาจากหลักกฎหมาย ดังนี้

• หลักอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน (Principle of Territorial Sovereignty)

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศรัฐแต่ละรัฐย่อมมีสิทธิใช้อำนาจอธิปไตยภายในดินแดนของตนได้อย่างเด็ดขาดและบริบูรณ์แต่ผู้เดียวเนื่องจากอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นหลักประกันของความเป็นเอกราช และเป็นอำนาจที่รัฐสามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยการใช้อำนาจอธิปไตยไม่อาจถูกแทรกแซงโดยรัฐอื่น ตามที่กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations)

ก็ได้มีการระบุนับรองอำนาจอธิปไตยของรัฐไว้ว่า การใช้อำนาจของสหประชาชาติ จะไม่มีลักษณะใด ๆ ที่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก ดังนั้น การรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศจึงถูกมองว่าเป็นการทับซ้อนของอำนาจอธิปไตยของรัฐ อันจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างรัฐหลีกเลี่ยงมิได้ เพราะอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและประชากรของรัฐถือเป็นอำนาจสูงสุด เด็ดขาด และไม่มีเงื่อนไขการประนีประนอมระหว่างอำนาจอธิปไตยของรัฐที่เข้ามาทับซ้อนกันย่อมมีความขัดกันและยอมรับไม่ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากคำพิพากษาของศาลคือการกระทำทางตุลาการของรัฐ โดยเป็นการกระทำของรัฐอันไม่สมควรถูกแทรกแซงเช่นเดียวกับการใช้อำนาจอธิปไตยทางบริหารและนิติบัญญัติ

• หลักความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการ (Principle of the Independence of the Judiciary)

หลักความเป็นอิสระของตุลาการมีขึ้นเพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถตัดสินคดีตามกฎหมายได้อย่างอิสระ ทั้งเป็นอิสระจากองค์กรนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และเป็นอิสระจากผู้พิพากษาด้วยกันเอง กล่าวคือ ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการนี้ มิได้หมายความว่าศาลจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยปราศจากการควบคุม แต่หมายถึงสิทธิที่จะมีหลักประกันว่า ข้อพิพาทจะได้รับการพิพากษาโดยยุติธรรม เป็นกลาง และเป็นอิสระจากอิทธิพลหรืออำนาจ นอกเหนือกฎหมาย ซึ่งตามหลักการดังกล่าวนี้ คำพิพากษาของศาลในประเทศใดก็ย่อมจะมีผลบังคับใช้ภายในดินแดนของประเทศนั้นเท่านั้น คำพิพากษาของศาลในรัฐหนึ่งจะไปมีผลบังคับใช้ศาลใน

อีกรัฐไม่ได้เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วก็เท่ากับเป็นการแทรกแซงอำนาจศาลจากอิทธิพลภายนอก (Shayanit Vishchuprapha, 2023, p. 198)

■ การยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

การยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เป็นสิ่งที่ขัดกับหลักอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การที่รัฐใดรัฐหนึ่งจะยอมรับคำพิพากษาของศาลในรัฐอื่นให้มีผลบังคับในรัฐตนนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก นอกจากระหว่างสองรัฐนั้นมีข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือมีจารีตประเพณีร่วมกันระหว่างรัฐ หรือระบบกฎหมายภายในของระหว่างรัฐ

• ข้อตกลงระหว่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 2019 ที่ประชุมแห่งกรุงเฮกด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (HCCH) ได้มีการจัดทำอนุสัญญาฉบับใหม่ว่าด้วยหลักการดังกล่าว เรียกว่า “2019 Hague Judgments Convention” ซึ่งกำลังได้รับความสนใจจากนานาชาติ แม้ว่าจะยังไม่มีผลบังคับใช้ และยังไม่มียุโรปใดเข้าเป็นรัฐภาคี งานวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายทำการวิเคราะห์เนื้อหาของอนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 2019 นี้ ควบคู่ไปกับการศึกษากฎหมายภายในที่มีอยู่ของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ชัดเจนว่าประเทศไทยไม่ได้มีความตกลงระหว่างประเทศกับประเทศใด และไม่มีกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและบังคับตาม

คำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีแพ่ง และพาณิชย์โดยตรงเลย มีเพียงคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องบางฉบับเท่านั้น

อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 หรือที่เรียกกันว่า “2019 Hague Judgments Convention” เป็นอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นโดยที่ประชุมกรุงเฮก ว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (Hague Conference on Private International Law (HCCH)) มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมีความคล่องตัวมากขึ้น โดย ศาสตราจารย์คริสตอฟ แบร์นัสโกนี (Christophe Bernasconi) เลขาธิการประชุมกรุงเฮก ว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (HCCH) ได้แถลงในพิธีลงนามอนุสัญญานี้ว่า “อนุสัญญานี้จะเป็นก้าวสำคัญและรากฐานที่มั่นคงในระดับโลกเพื่อพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และอนุสัญญานี้ฉบับใหม่นี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างที่สำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลด้วย” (Sheffield and Bayley, 2020) อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 เป็นอนุสัญญาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงมากกับอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยข้อตกลงเลือกศาล แต่อนุสัญญานี้ฉบับใหม่ว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศนี้มีขอบเขตที่กว้างกว่า เพราะได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของคำพิพากษาที่ขยายขอบเขตนอกเหนือไปจากเขตอำนาจของศาลที่มีคำพิพากษาตามข้อตกลงเลือกศาล

ระหว่างคู่ความในข้อพิพาทระหว่างประเทศตามอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยข้อตกลงเลือกศาลหรืออาจกล่าวได้ว่า ในด้านขอบเขตของการบังคับใช้อนุสัญญานี้ฉบับปี ค.ศ. 2019 นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงมากกว่ากับ “1958 New York Convention” หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนาม “อนุสัญญานิววยอร์ก” เนื่องจากอนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 มุ่งหมายให้เกิดผลต่อคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในลักษณะเดียวกันกับที่อนุสัญญานิววยอร์กมุ่งหมายให้เกิดผลต่อคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ (Fietta, 2020)

อนุสัญญาว่าด้วยการรับรองและการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 2019 เปิดโอกาสให้ทุกประเทศสามารถเข้าร่วมเป็นรัฐภาคีได้ ไม่ว่าจะด้วยการให้สัตยาบัน (Ratification) การยอมรับ (Acceptance) การให้ความเห็นชอบ (Approval) โดยรัฐผู้ลงนาม (Signatory States) หรือภาคยานุวัติ (Accession) ตามข้อ 24 แห่งอนุสัญญาโดยสัตยาบันสาร สารการยอมรับ สารการเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร ให้นำไปวางไว้กับกระทรวงการต่างประเทศแห่งราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นศูนย์เก็บรักษาสารแห่งอนุสัญญานี้

• จารีตประเพณีระหว่างประเทศ (Customary International Law)

ที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศโดยธรรมเนียมศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (Statute of the International Justice) ลงวันที่ 16 ธันวาคม 1920 ได้นำมากำหนดใหม่ในธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

วันที่ 26 มิถุนายน 1945 มาตรา 38 ซึ่งระบุว่า “1. ศาลนี้ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาพิพากษากรณีพิพาทที่มาสู่ศาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ จะต้องใช้ ๒. จารีตประเพณีระหว่างประเทศ ในฐานะเป็นหลักฐานแห่งการปฏิบัติโดยทั่วไป ซึ่งได้รับการรับรองว่าเป็นกฎหมาย” ดังนั้น จารีตประเพณีระหว่างประเทศจึงเป็นที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศ

จารีตประเพณีระหว่างประเทศ มีลักษณะ เป็นกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และขาดความชัดเจนทั้งในด้านขอบเขตเนื้อหาสาระ จะทราบขอบเขตและเนื้อหาที่ชัดเจนต่อเมื่อได้รับการยืนยันโดยคำพิพากษาระหว่างประเทศ หรือเมื่อหลักกฎหมายนั้นได้ถูกประมวลขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษร จารีตประเพณีระหว่างประเทศมีผลต่อการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ หากประเทศทั้งสองนั้น ได้มีการปฏิบัติต่อกันในลักษณะเป็นการยอมรับคำพิพากษาของศาลในประเทศคู่สัญญานั้น เนื่องจากจารีตประเพณีระหว่างประเทศเป็นที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศ

• ระบบกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ

ระบบกฎหมายภายในของแต่ละรัฐที่มี บทบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง ให้มีการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ย่อมแสดงว่า รัฐนั้นได้มีการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในหลักกฎหมายที่บัญญัติเป็นการเฉพาะนั้น เช่น กรณีความรับผิดชอบทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษน้ำมันอันเกิดจากเรือ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง (6) ที่ห้ามไม่ให้

คนต่างด้าวที่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษา ทั้งของศาลไทยและศาลต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 10 และมาตรา 11 ซึ่งมีลักษณะการยอมรับการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ โดย มาตรา 10 มีหลักการที่สำคัญคือ ผู้ที่กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร ซึ่งเป็นความผิดตามมาตราต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2), (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 ในความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง ความผิดฐานชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ในทะเลหลวง เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ถ้าศาลต่างประเทศได้พิพากษาถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือพิพากษาให้ลงโทษและผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว ศาลไทยจะไม่สามารถลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นได้ไถ้ ถ้าผู้นั้นต้องคำพิพากษาได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้ว แต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลไทยจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้วที่ตามหลักกฎหมายที่ว่า “บุคคลจะไม่ถูกพิจารณาคดีซ้ำสองในความผิดเดียว” (Non bis in idem) เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4901/2555 ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษจำเลยข้อหาค้าประเวณี แต่คดีนี้จำเลยกระทำความผิดข้อหาเป็นตุระจัดหาซึ่งบุคคลใดเพื่อการอนาจาร และเพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณี ซึ่งเป็นคนละข้อหากันและการกระทำต่างกัน การห้ามมิให้ลงโทษจำเลยในราชอาณาจักรตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 10 ต้องเป็นการลงโทษ เพราะการกระทำเดียวกัน คือ เมื่อลงโทษข้อหาใด ในต่างประเทศแล้วจะลงโทษข้อหาเดียวกันซ้ำ ในราชอาณาจักรอีกไม่ได้

ส่วนมาตรา 11 กำหนดหลักเกณฑ์ว่า ผู้ใด กระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำ ในราชอาณาจักร ถ้าผู้นั้นได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลใน ต่างประเทศมาแล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ศาลไทยจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้หรือไม่ ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้น ได้รับมาแล้ว และในกรณีที่ผู้กระทำความผิด ในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำใน ราชอาณาจักร ได้ถูกฟ้องต่อศาลในต่างประเทศ โดยรัฐบาลไทยร้องขอ ศาลไทยไม่สามารถลงโทษ ผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้าได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ อันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลต่างประเทศ พิพากษาให้ลงโทษและผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว

ดังนั้น กฎหมายภายในของแต่ละประเทศ จึงมีความสำคัญและมีความชัดเจนเป็นอย่างมาก ที่จะทำให้รัฐนั้นยอมรับคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศ

■ รูปแบบและระดับการยอมรับ คำพิพากษาศาลต่างประเทศ

หลักเกณฑ์ในการยอมรับและบังคับตาม คำพิพากษาศาลต่างประเทศ พบว่าในอนุสัญญา กรุงเฮกว่าด้วยข้อตกลงเลือกศาล ค.ศ. 2005

ไม่ได้กำหนดรายละเอียดหรือวางหลักเกณฑ์ไว้ อย่างชัดเจน กลับเป็นเพียงให้หลักการไว้อย่าง คร่าว ๆ โดยเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศสมาชิก ใช้ประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาและการตรา กฎหมายภายใน เมื่อพิจารณาบทกฎหมาย ภายในของประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบ หลักกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าว จะสามารถวางเงื่อนไข 3 ประการให้ประเทศไทย ใช้ในการจัดทำทบัญญัติเรื่องการยอมรับ และบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ในคดีแพ่งและพาณิชย์ได้ดังนี้

1) หลักเรื่องเขตอำนาจศาล โดยกำหนดให้ ศาลที่ออกคำพิพากษานั้นต้องมีเขตอำนาจ ในการพิจารณา พิพากษา ศาลภายหลังจึง สามารถบังคับตามคำพิพากษานั้นได้

2) หลักคำพิพากษาเด็ดขาดและถึงที่สุด กำหนดให้คำพิพากษาที่กล่าวอ้างให้บังคับนั้น ต้องเป็นคำพิพากษาเด็ดขาดและถึงที่สุด ไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้อีก

3) หลักต่างตอบแทน รัฐที่จะยอมรับและ บังคับตามคำพิพากษาของรัฐอื่นได้นั้นต้องมี ข้อตกลงร่วมในการที่จะปฏิบัติต่อกันอันเป็น การตอบแทนระหว่างกันของรัฐภาคี

■ กระบวนการวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามบอกลาฉก ลภาพัญเณราษฎร

• ต้นน้ำของกระบวนการตรวจสอบ

ความผิดนอกราชอาณาจักรและมีคนไทย ถูกจับกุมดำเนินคดีนั้น จะมีหน่วยงานราชการไทย ที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากที่สุด คือ สถานกงสุลใหญ่ หรือสถานเอกอัครราชทูต

ประจำประเทศนั้น เมื่อพิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2558 มีดังนี้

สถานกงสุลใหญ่

สถานกงสุลใหญ่ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับงานด้านกงสุล ตลอดจนดูแล ปกป้อง และคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศไทยและคนไทยในประเทศที่อยู่ในความรับผิดชอบ

2) ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ และรายงานสถานการณ์ทางการค้า เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในประเทศที่อยู่ในความรับผิดชอบมายังกระทรวง

3) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สถานเอกอัครราชทูต

สถานเอกอัครราชทูต มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่อยู่ในความรับผิดชอบ

2) ดำเนินการเกี่ยวกับงานด้านกงสุล ตลอดจนดูแล ปกป้อง และคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศไทยและคนไทยในประเทศที่อยู่ในความรับผิดชอบ

3) ดำเนินการเกี่ยวกับการรายงานสถานการณ์ และพัฒนาการทางการค้า เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในประเทศที่อยู่ในความรับผิดชอบมายังกระทรวง

4) กำกับและดูแลการปฏิบัติงานของสถานกงสุลกิตติมศักดิ์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ

5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ดังนั้น สถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ จึงมีหน้าที่ในการปกครองและคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับนายมนัส โบพรหม และนายศรศาสตร์ เทียมทัศน์ ซึ่งเป็นคนไทยที่ถูกจับดำเนินคดีในนครซิดนีย์ โดยไม่มีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำของนายมนัส และนายศรศาสตร์ ว่าเป็นความผิดตามกฎหมายไทยและต้องรับโทษในราชอาณาจักร การกระทำของนายมนัสจึงไม่ได้ถูกรายงานให้หน่วยงานราชการในราชอาณาจักรไทยทราบ ส่งผลให้ไม่มีหน่วยงานใดของไทยนำการกระทำดังกล่าวมาบังคับใช้กฎหมายภายในราชอาณาจักร

• องค์การตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ

องค์การตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ (The International Criminal Police Organization: ICPO) หรือที่รู้จักกันในชื่อ “องค์การตำรวจสากล” (INTERPOL) มีฐานะเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับรัฐบาล ให้เป็นหน่วยประสานงานกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ และให้ความช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกจำนวน 195 ประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ 17 ตุลาคม 2566) ในการติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสำนักงานกลางแห่งชาติ (National Central Bureau: NCB) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในของประเทศสมาชิกที่ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางในการติดต่อ

ประสานงานกับสำนักงานเลขาธิการองค์การตำรวจสากล ผ่านระบบข้อมูลกลางที่เรียกว่า ไอ-24/7 (I-24/7) ทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง โดยองค์การตำรวจสากลจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในและเรื่องทางการเมืองหรือศาสนาของประเทศสมาชิก

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกขององค์การตำรวจสากลเมื่อเดือนสิงหาคม 2494 มีกองการต่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นสำนักงานกลางแห่งชาติของประเทศไทย ทำหน้าที่ในการประสานงานกับสำนักงานเลขาธิการองค์การตำรวจสากล ประสานงานกับสำนักงานกลางแห่งชาติของประเทศสมาชิก และประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในประเทศไทย แต่ปรากฏว่าคดีของนายมนัส ศาลพิพากษาและคดีถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม 1994 ก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การตำรวจสากล ความร่วมมือระหว่างประเทศระหว่างองค์การตำรวจสากลกับกองการต่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เกี่ยวกับข้อมูลการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของนายมนัส จึงไม่มีหน่วยงานใดในประเทศไทยทราบเรื่อง

แต่หลังจากคดีของนายมนัสซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกขององค์การตำรวจสากลแล้ว ประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือกับองค์การตำรวจสากลในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและจับกุมบุคคลตามหมายแดง ส่งตัวให้แก่ประเทศสมาชิก และในขณะเดียวกันก็ได้รับความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดกลับมาดำเนินคดีในประเทศไทยหลายคดี เช่น กรณีผู้ต้องหาชาวไต้หวันในคดีแก๊งคอลเซ็นเตอร์ที่หลบหนีไปยังแอลเบเนีย และผู้ต้องหา

ชาวแคนาดาที่ก่อเหตุฆาตกรรมในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งหลบหนีไปยังแคนาดา เป็นต้น

องค์การตำรวจสากล เป็นกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญารูปแบบหนึ่งซึ่งช่วยให้การปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม มีข้อพิพาทบางประการ กล่าวคือ แม้ว่าหมายแดงขององค์การตำรวจสากลไม่มีสถานะเป็นหมายจับที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามก็ตาม แต่ส่วนใหญ่มักให้ความร่วมมือจับกุมบุคคลตามหมายแดงและส่งตัวให้แก่ประเทศสมาชิกที่ขอออกหมาย ดังนั้น หน่วยงานของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องควรใช้ความระมัดระวังในการดำเนินการตามหมายแดงให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม และกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Saranya Seema, 2566, p. 1)

• กระบวนการตรวจสอบก่อนส่งศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เป็นการตรวจสอบกันเองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อร้องต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งคนใดแห่งสถานนั้นสิ้นสุดตาม มาตรา 101 (3) (5) (6) (7) (8) (9) (10) หรือ (12) จากนั้นให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ในการควบคุมและตรวจสอบคุณสมบัติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีหน้าที่และอำนาจทำการไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวนข้อเท็จจริง และหากมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เห็นว่า ผู้นั้นมีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ไต่สวน ถ้าเป็นกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย

เมื่อศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประทับรับฟ้องให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

แล้วแต่กรณี ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ตามที่บัญญัติไว้ในข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมาธิการ พ.ศ. 2563 เป็นการกระทำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม ดังนี้ สมาชิกและกรรมาธิการต้องจงรักภักดีและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สมาชิกและกรรมาธิการต้องรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเคร่งครัด สมาชิกและกรรมาธิการ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเสียสละ โดยยึดถือประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (คณะกรรมการการเลือกตั้ง)

ในการควบคุมและตรวจสอบคุณสมบัติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญมาตรา 82 วรรคท้าย เป็นบทบัญญัติที่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจดำเนินการกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาได้ เช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 91 วรรคท้าย แต่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยได้โดยตรง ไม่ต้องส่งผ่านประธานแห่งสภาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิก

วุฒิสภาผู้นั้นเป็นสมาชิก เมื่อคณะกรรมการ
การเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาคนใด
คนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลงตามมาตรา 101 (3) (5)
(6) (7) (8) (9) (10) หรือ (12) ให้ส่งเรื่องไปยัง
ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

• กระบวนการตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่พิทักษ์ความเป็น
กฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ด้วยการทำหน้าที่
“ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” เมื่อมี
ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมายหรือเรื่องการปฏิบัติตามบทบัญญัติ
ของรัฐธรรมนูญขึ้น และเป็นคดีเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญ
โดยนำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับ
กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ซึ่งคำวินิจฉัยของ
ศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันกับทุกองค์กร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561
มาตรา 73 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติวิธีพิจารณา
และการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ
ว่า “คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบ
ด้วยข้ออ้างและคำขอตามที่ปรากฏในคำร้อง
หรือหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ข้อโต้แย้ง
ในคำชี้แจงข้อกล่าวหา ประเด็นแห่งคดี สรุป
ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา เหตุผล
ในการวินิจฉัยในแต่ละประเด็น และบทบัญญัติ
ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
รวมทั้งผลแห่งคำวินิจฉัย” ซึ่งเป็นบทบัญญัติ
ที่เป็นไปตาม “หลักการพิพาทษาไม่เกินคำขอ”
ซึ่งเหตุที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถ
วินิจฉัยเรื่องที่ไม่อยู่ในคำร้องหรือหนังสือขอให้
ศาลพิจารณาวินิจฉัยได้

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลหนึ่งที่ใช้อำนาจ
ตามหลักกฎหมายมหาชน ซึ่งหลักกฎหมาย
ที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เป็นหลักในการวินิจฉัย
จึงเป็นหลักกฎหมายมหาชน ทฤษฎีและแนวคิด
ทางกฎหมายมหาชน แต่การที่จะทำความเข้าใจ
และเข้าถึงเนื้อแท้และองค์ความรู้ของกฎหมาย
มหาชนจึงต้องทำความเข้าใจในทฤษฎี
และแนวความคิดทางกฎหมายมหาชน เช่น
การจะเข้าใจถึง “อำนาจ” จำต้องมียุทธศาสตร์ความรู้
เรื่อง “รัฐ” การที่จะเข้าใจเรื่อง “การตรวจสอบ
อำนาจ” ก็ต้องมียุทธศาสตร์ความรู้เรื่อง “หลักการแบ่งแยก
อำนาจ” (Kriengkrai Charoenthanawat, 2020, p. 100)

หลักกฎหมายมหาชน ทฤษฎีและแนวคิดทาง
กฎหมายมหาชน ที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เป็นหลัก
ในการวินิจฉัยตัดสินคดีมีเป็นจำนวนมาก
เช่น ทฤษฎีว่าด้วยรัฐ แนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย
หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักนิติรัฐ หลักความชอบ
ด้วยกฎหมาย หลักความเสมอภาค หลักแห่ง
ความได้สัดส่วน หลักแห่งความเหมาะสม
และหลักแห่งความจำเป็น โดยคำวินิจฉัย
ศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 ศาลรัฐธรรมนูญได้
ยกเอาหลักกฎหมายมหาชนเรื่องอำนาจอธิปไตย
หลักความเป็นรัฐ มาใช้ในการวินิจฉัยตัดสินคดี

■ สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหากระบวนการ
ตรวจสอบการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรด้วยเหตุต้องคำพิพากษา
อันถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ โดยศึกษาเฉพาะ
กรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564

ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์โดยละเอียดในหลายด้านแล้ว พบว่า คำวินิจฉัยนี้มีประเด็นทางกฎหมายที่เกิดขึ้นหลายประการ ดังนี้

• ใช้หลักกฎหมายเรื่องอำนาจอธิปไตยเท่านั้นในการวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ยกหลักอำนาจอธิปไตยของประเทศไทย เป็นหลักกฎหมายในการสรุปความเห็น โดยมีหลักความเป็นอิสระของตุลาการเป็นหลักกฎหมายเพื่อสนับสนุนหลักอำนาจอธิปไตย ซึ่งหากใช้หลักกฎหมายดังกล่าวเพียงหลักเดียวแล้ว ผลของคำวินิจฉัยก็จะออกมาในรูปแบบเดียวเท่านั้น ตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัย แต่จากการศึกษาพบว่า หลักการยอมรับคำพิพากษานับถึงที่สุดของศาลในต่างประเทศ ซึ่งเป็นหลักที่นานาประเทศนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งประเทศที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง และประเทศที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ประเทศอังกฤษ รวมทั้งประเทศไทยปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกา และคำพิพากษาอื่น โดยหลักการยอมรับคำพิพากษานับถึงที่สุดของศาลในต่างประเทศ ทั้งประเทศไทยและนานาชาติ พบว่าการที่ประเทศใดจะยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้น มีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาในการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เป็นแนวทางเดียวกัน ดังนี้

- 1) คำพิพากษานั้นจะต้องเป็นคำพิพากษาของศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดี
- 2) คำพิพากษานั้นต้องเบ็ดเสร็จเด็ดขาด หากคำพิพากษาของศาลต่างประเทศใดยังมีการขอให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยศาลที่พิจารณา

พิพากษาคดีนั่นเอง คำพิพากษานั้นก็ไม่อาจถือได้ว่าเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

- 3) ต้องเป็นคำพิพากษาที่มีการกำหนดให้ชำระหนี้เป็นจำนวนเงินที่แน่นอน

เมื่อตรวจสอบคำพิพากษาของศาลแขวงรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นที่ยุติแล้วว่าเป็นคำพิพากษาเบ็ดเสร็จเด็ดขาดหรือถึงที่สุดแล้ว โดยศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดี ซึ่งหากศาลต้องการยกหลักการยอมรับคำพิพากษานับถึงที่สุดของศาลต่างประเทศมีวินิจฉัยแล้ว กระบวนการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งสำเนาคำพิพากษาที่มีการรับรองสำเนาคำพิพากษาถูกต้อง เพื่อนำมาเป็นหลักฐานในคดีก็ไม่ใช่เรื่องที่เกินขีดความสามารถของศาล ซึ่งหากมีการดำเนินการแล้วอาจได้ผลคำวินิจฉัยที่แตกต่าง

• ปัญหาทางกฎหมายและกระบวนการตรวจสอบสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อต้องคำพิพากษานับถึงที่สุดของศาลในต่างประเทศ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 ที่วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของผู้ถูกร้องไม่สิ้นสุดลงทั้งที่เคยต้องโทษจำคุกถึง 4 ปี ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในต่างประเทศ ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยที่คำนึงต่อความรู้สึกของประชาชน ซึ่งเหตุผลหนึ่งที่ให้ผลคำวินิจฉัยออกมาเช่นนั้น เนื่องจากผู้ถูกร้องกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรแต่เป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับความผิดในราชอาณาจักร และเป็นความผิดที่เป็นความผิดทั้งในประเทศไทยและเครือรัฐออสเตรเลีย แต่ในการกระทำความผิดดังกล่าวไม่มีหน่วยงานของไทย เข้าไปดำเนินการขยายผลการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นใน

ราชอาณาจักร ซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ หรือองค์การตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ (The International Criminal Police Organization: ICPO) หรือที่รู้จักกันในชื่อ “องค์การตำรวจสากล” (INTERPOL) แต่หน่วยงานทั้งสองไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยยังไม่เข้าเป็นสมาชิกขององค์การตำรวจสากล หน่วยงานตำรวจของไทยจึงไม่ได้รับข้อมูลการถูกดำเนินคดีของผู้ถูกร้อง

ส่วนสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ มีหน้าที่ในการปกครองและคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับคนไทยที่ถูกจับดำเนินคดีในนครซิดนีย์ โดยไม่มีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำของคนไทยว่า เป็นความผิดตามกฎหมายไทย และต้องรับโทษในราชอาณาจักร การกระทำของผู้ถูกร้องจึงไม่ได้ถูกรายงานให้หน่วยงานราชการในราชอาณาจักรไทยทราบ ส่งผลให้ไม่มีหน่วยงานใดของไทยนำการกระทำดังกล่าวมาบังคับใช้กฎหมายภายในราชอาณาจักร

■ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎหรือระเบียบของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างของกฎหมาย และการตีความทางกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรม เสมอภาค เป็นที่ยอมรับต่อประชาชนและเป็นมาตรฐานสากล ดังต่อไปนี้

• แก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ดังต่อไปนี้

มาตรา 73 บัญญัติข้อความนี้คือ “คำวินิจฉัยของศาลตามวรรคหนึ่งในเรื่องคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่นอกเหนือจากคำร้องในข้อกล่าวหาเดียวกันนั้น” เป็น วรรคสอง และให้ความในวรรคสองเดิมเป็น วรรคท้ายแทน เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แทนประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติ และอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร หรือกรมการต่าง ๆ ในรัฐสภา ซึ่งมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญยิ่ง จึงควรมีการตรวจสอบพฤติกรรมทางจริยธรรม เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 160 (5) ซึ่งเมื่อมีคำวินิจฉัยของศาลในประเด็นทางจริยธรรม หรือความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แม้อาจจะไม่มีผลทำให้สมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงก็ตาม แต่ย่อมมีผลทางสังคม หรือการต้องรับผิดชอบทางการเมืองของบุคคลผู้นั้นได้

• แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2558 ข้อ 17 โดยบัญญัติเพิ่มเติม “(4) ดำเนินการรายงานบุคคลที่ต้องคดีอาญา และเป็นกรณีที่ต้องรับโทษภายในราชอาณาจักร ในกบอัยการสูงสุดทราบโดยเร็ว” และข้อ 18 โดยบัญญัติเพิ่มว่า “(6) ดำเนินการรายงานบุคคลที่ต้องคดีอาญา และเป็นกรณีที่ต้องรับโทษภายในราชอาณาจักรในกบอัยการสูงสุดทราบโดยเร็ว” เพื่อเป็นการกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย

• ออกกฎหมายรองรับ เพื่อให้ประเทศไทย
เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย
การยอมรับและการบังคับตามคำพิพากษาของ
ศาลต่างประเทศในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์
(Convention on the Recognition and
Enforcement of Foreign Judgments in Civil
and Commercial Matters) และความตกลง
ฉบับอื่นๆ ที่จะครอบคลุมถึงการบังคับและรับรอง
ตามคำพิพากษาศาลระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการเป็นภาคี
อนุสัญญาดังกล่าว ยังติดขัดทางด้านนโยบาย
ของประเทศไทยในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา
ระหว่างประเทศ ซึ่งสำนักงานงานศาลยุติธรรม
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงมีข้อห่วงกังวล
เกี่ยวกับข้อเสียเปรียบของประเทศในการเข้าเป็น
ภาคีอนุสัญญา เนื่องจากประเทศไทยอาจ
มีการบังคับตาม คำพิพากษาของศาลไทยใน
ต่างประเทศในสัดส่วนที่น้อยกว่า กรณีที่
ศาลต่างประเทศนำคำพิพากษามาบังคับใน
ประเทศไทย จึงยังอยู่ในระหว่างการศึกษาถึง
ประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับตามอนุสัญญานี้
และผลกระทบในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน
(Natcha Holmqvist, 2021)

■ บรรณานุกรม

- Anan Chaynuk. (2013). Recognition and enforcement in accordance with the judgments of the Courts in ASEAN Economic Community. *Sripatum Chonburi Academic Journal*, 9(4), 31.
- Bowonsak Uwanno. (2017). *Public Law Volume 4*. Winyuchon.
- Fietta, V. (2020). *The new 2019 Hague Judgments Convention*. <https://www.volterrafiatta.com/the-new-2019-hague-judgments-convention/2019> Hague Judgments Convention, Article 24 “1. This Convention shall be open for signature by all States.
- Kriengkrai Charoenthanavat. (2020). *Basic principles of public law* (6nd ed.). Winyuchon.
- Natcha Holmqvist. (2021). *Recognition and Enforcement of Judgment on International Family Matters in the Aspect of Child Custody and Child Maintenance* [Unpublished doctoral dissertation]. Thammasat University.
- Shayanit Vishchuprapha. (2023). Thailand’s possibility of becoming a Party to the convention on the recognition and enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters of 2019. *Journal of Law Mae Fah Luang University*, 6(1), 190-226.
- Thatchapong Wongriantong. (2017). Principle of Universality and No Bis in Idem in Thai Criminal Code. *Payap University Journal*, 27(1), 99.
- United Nations Convention against Trafficking in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. (1988). Adopted by the United Nations on December 19, 1988, Article 3 Offenses and Punishments 1.

- Varissara Teeratattanont. (2022). *Disqualification of minister in case of being sentenced by a judgment to imprisonment under the Constitution of the Kingdom of Thailand. A Study on the Effect of Foreign Judgments* [Unpublished master's thesis]. Chulalongkorn University.
- Worajet Phakharat. (2021). *Teachings on the State and the Principles of Public Law* (3rd ed.). Phap Printing House.
- Saranya S. (2023). *International police organization, secretariat of the house of Representatives*. <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-oct7>
- Sheffield, S., & Bayley, D. (2020). *The new Hague Judgements Convention*. <https://www.hfw.com/The-New-Hague-Judgments-Convention>

